

Katowice, dnia 15.12.2018 r.

Prof. zw. dr hab. Janusz A. Strzępka

Katedra Prawa Gospodarczego i Handlowego

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet Śląski w Katowicach

ul. Bankowa 11b

40 – 007 Katowice

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Wojciecha Antoniego Piłata pt. „Charakter prawny listy wierzytelności w postępowaniu upadłościowym.”

I.

Recenzowana rozprawa mgr W.A.Piłata dotyczy problematyki listy wierzytelności w postępowaniu upadłościowym uregulowanej w Tytule V pt. „Zgłoszenie i ustalenie wierzytelności”, Dział I. pt. „Zgłoszenie wierzytelności”, Dział II. pt. „Lista wierzytelności” – art. 236 – 266 ustawy Prawo upadłościowe. Uwaga Autora skierowana jest także na zagadnienia dotyczące pojęcia wierzytelności w prawie cywilnym i prawie upadłościowym (s. 17 – 105, rozdział I). Poddano analizie relacje pomiędzy pojęciami „zobowiązania”, „wierzytelności”, „świadczenia”, „roszczenia”, „długu” i „odpowiedzialności” na gruncie prawa cywilnego; a pojęciami „wierzytelności” i „należności” na gruncie ustawy Prawo upadłościowe, a także dokonano analizy pojęć „wierzytelności upadłościowej” i „wierzytelności masy upadłości”.

Rozważania objęte rozdziałem II. pracy (s. 107-168) dotyczą pozycji wierzyciela w postępowaniu upadłościowym. Obejmują one omówienie charakterystyki pojęcia „wierzyciela” w prawie cywilnym; analizę pojęć „wierzyciela” i „wierzyciela upadłościowego” na gruncie prawa upadłościowego, a także omówienie statusu procesowego wierzyciela upadłościowego. Problematyka ta jest nadmiernie rozbudowana (obejmuje 168 stron) i stanowi połowę objętości pracy. Doceniając znaczenie tych zagadnień dla dokonania analizy znaczenia i skutków prawnych oraz

charakteru prawnego listy wierzytelności w prawie upadłościowym, przy ewentualnym przygotowaniu rozprawy do druku, należałoby te zagadnienia znacznie skrócić. Dla tematu rozprawy zasadnicze znaczenie ma problematyka objęta rozdziałem III pt. „Sporządzanie listy wierzytelności” i rozdziałem IV pt. „Lista wierzytelności jako czynność procesowa” (str. 169 – 223 oraz str. 225-280). Przedstawione tutaj zostały szczegółowo zagadnienia odnoszące się do procesu powstawania listy wierzytelności, w tym charakteru prawnego zgłoszenia wierzytelności oraz charakteru i rodzaju postępowania w przedmiocie rozpatrzenia zgłoszenia wierzytelności. Omówiono także inne sposoby dochodzenia wierzytelności w toku postępowania upadłościowego, takie jak powództwo przeciwko syndykowi o zapłatę wierzytelności upadłościowej *sensu stricto* (powstałej przed ogłoszeniem upadłości) i powództwo wytoczone przeciwko upadłemu po ogłoszeniu upadłości. Rozdział IV (s. 236-280) dotyczy charakteru prawnego listy wierzytelności. Uwagi są poprzedzone analizą pojęcia „powstawania (sporządzania, ustalania) listy wierzytelności”, następnie kwalifikacji prawnej listy wierzytelności jako czynności prawnej syndyka (s. 236-260), jako czynności procesowej sędziego-komisarza (s. 261-269). Przedstawiono także aspekt techniczny oraz aspekt merytoryczny sporządzania listy wierzytelności przez syndyka, skutki związane z przekazaniem listy przez syndyka sędziemu-komisarzowi, a także skutki następujące z chwilą obwieszczenia o jej sporządzeniu i przekazaniu sędziemu-komisarzowi. Rozważania kończą uwagi dotyczące zmiany charakteru listy wierzytelności z chwilą zatwierdzenia listy przez sędziego-komisarza. Rozprawę zamyka rozdział V obejmujący problematykę zmiany i uzupełnienia listy wierzytelności, uregulowaną w Dziale II., rozdziale 3. pt. „Zatwierdzenie, prostowanie i uzupełnienie listy wierzytelności” ustawy Prawo upadłościowe (art. 260 – 266). Przedstawiono możliwości zmian i uzupełnienia treści listy wierzytelności po jej zatwierdzeniu przez sędziego-komisarza, a także wpływu tych zmian i uzupełnień na charakter prawny sporządzonej i zatwierdzonej listy wierzytelności.

Temat rozprawy, jak już nadmieniono koncentruje się zasadniczo wokół podstawowych kwestii związanych ze zgłoszeniem i ustaleniem wierzytelności oraz charakterem prawnym listy wierzytelności, który ma wpływ na wywołane przez nią skutki prawne, gdyż umieszczenie wierzytelności na liści jest niezbędnym warunkiem,

aby wierzyciel zgłaszający wierzytelność na listę mógł uzyskać zaspokojenie swojej wierzytelności z masy upadłościowej.

Z punktu widzenia potrzeb badań i studiów naukowych nad problematyką prawa upadłościowego i prawa prywatnego w ogólności, analizowany przez Autora temat ma istotny walor naukowy i poznawczy. Podkreślić trzeba, że wybór takiej problematyki rozprawy doktorskiej uzasadniony jest także tym, że dotychczas brak jest w literaturze polskiej pogłębionych studiów monograficznych z zakresu problematyki listy wierzytelności w postępowaniu upadłościowym. Słusznie Autor zauważa, że dotychczasowe wypowiedzi przedstawicieli doktryny miały zazwyczaj charakter pobieżny i budowane były przy okazji analizy innych zagadnień. Zagadnienia związane z charakterem prawnym listy wierzytelności nie były także dotychczas przedmiotem rozważań w orzecznictwie (str. 12).

Przedstawiona rozprawa zawiera w sobie szereg istotnych problemów zarówno natury ogólnej z zakresu prawa zobowiązań (pojęcia wierzytelności, wierzyciela, długu, dłużnika, zobowiązania, świadczenia, roszczenia, należności), jak i szczegółowych, dotąd mało dopracowanych dotyczących np. charakteru prawnego działania organów postępowania (syndyka i sędziego-komisarza), których skutkiem jest stworzenie listy wierzytelności, charakteru prawnego listy wierzytelności na poszczególnych etapach jej powstawania, zarówno w toku sporządzania przez syndyka, z chwilą przekazania listy sędziemu-komisarzowi, od daty obwieszczenia o sporządzaniu i przekazaniu listy sędziemu-komisarzowi oraz z chwilą jej zatwierdzenia przez sędziego-komisarza; uwagi odnoszące się do możliwości kwalifikacji listy wierzytelności jako orzeczenia sądowego, uwagi dotyczące procesu tworzenia listy wierzytelności, a w szczególności kwestie charakteru prawnego zgłoszenia wierzytelności; postępowania w przedmiocie rozpoznania zgłoszenia; charakteru prawnego sprzeciwu od listy wierzytelności, charakteru postępowania w przedmiocie rozpoznania sprzeciwu; skutków prawnych wywieranych przez sporządzoną i zatwierdzoną listę wierzytelności na gruncie postępowania upadłościowego i poza nim. Rozwiązanie ich przez Autora ma w wielu przypadkach charakter nowatorski, przez co służyć będzie praktyce. Temat dysertacji doktorskiej jest trudny i wymagający dobrej i pogłębionej wiedzy z zakresu prawa prywatnego, w szczególności prawa upadłościowego. Autor swoje rozważania

przeprowadził dwuetapowo. Początkowo dokonał ustaleń ogólnych, dotyczących charakteru czynności skutkujących powstaniem listy wierzytelności (czynności zarówno techniczne, organizacyjne, jak również merytoryczne), a następnie dokonał analizy charakteru prawnego listy na poszczególnych etapach jej tworzenia. Podziela pogląd Autora, że na poszczególnych etapach sporządzania listy wierzytelności ma ona inny charakter. „Na etapie sporządzania listy przez syndyka lista wierzytelności ma dwojaki charakter. Sporządzenie listy ma przede wszystkim charakter techniczny i skutkuje sporządzeniem zestawienia (tabeli) zawierającego wykaz wierzytelności w stosunku do upadłego. Jednak do prawidłowego sporządzenia listy od strony technicznej niezbędne jest podjęcie przez syndyka decyzji merytorycznych. W stosunku do każdej zgłoszonej wierzytelności syndyk musi podjąć decyzję o uznaniu bądź odmowie uznania na liście. Dlatego też lista wierzytelności sporządzona przez syndyka jest także czynnością procesową o charakterze decyzyjnym i merytorycznym” (str. 265-266; 280-281; 311-312). Czynność ta zdaniem Autora nie jest orzeczeniem sądowym, gdyż syndyk nie ma kompetencji orzeczniczych. Natomiast zdaniem Autora „charakter listy wierzytelności ulega zmianie po jej przekazaniu sędziemu-komisarzowi. Stosownie do treści art. 221 ust. 1 – 3 pr. up., po otrzymaniu listy od syndyka sędzia-komisarz wydaje zarządzenie o obwieszczeniu informacji o sporządzeniu i złożeniu listy przez syndyka oraz zamieszczeniu treści listy w Rejestrze. Po otrzymaniu listy wierzytelności od syndyka, a przed zarządzeniem o umieszczeniu jej w Rejestrze, sędzia-komisarz weryfikuje treść listy od strony merytorycznej, a w razie stwierdzenia konieczności wprowadzenia zmian do jej treści, zwraca syndykowi przekazaną mu listę wraz z wydanym w trybie art. 152 ust. 1 pr. up. zarządzeniem nakazującym syndykowi wprowadzenie określonych zmian na liście.

Skoro przed zamieszczeniem listy wierzytelności w Rejestrze sędzia-komisarz weryfikuje merytorycznie jej treść oraz decyduje o wprowadzeniu ewentualnych zmian, to zamieszczenie listy w Rejestrze skutkuje istotną zmianą jej charakteru prawnego. Z chwilą zamieszczenia listy wierzytelności w Rejestrze mamy do czynienia z orzeczeniem sędziego-komisarza. Upublicznienie listy poprzez zamieszczenie jej treści w Rejestrze można uznać za „ogłoszenie orzeczenia”. Orzeczenie to jest zaskarżalne, przysługuje bowiem od niego środek zaskarżenia w postaci sprzeciwu od listy

wierzytelności. Orzeczenie sędziego-komisarza w postaci zamieszczonej w Rejestrze listy wierzytelności jest czynnością jurysdykcyjną. Zamieszczona w Rejestrze lista wierzytelności zalicza się do innych niż wymiar sprawiedliwości czynności z zakresu ochrony prawnej, gdyż zgodnie z art. 154 pr. up. sędziego-komisarza w zakresie swych czynności ma prawa i obowiązki sądu i przewodniczącego” (str. 265-266; 280-281; 312-313). Zdecydowany pogląd, że lista wierzytelności ma charakter (na gruncie prawa upadłościowego z 2003 r.) orzeczenia sądowego reprezentuje prof. A. Jakubecki (przypis nr 800 zamieszczony w rozprawie). Określa on ją mianem szczególnej czynności decyzyjnej, która nabiera waloru postanowienia sędziego-komisarza i wywiera skutki orzeczenia. Stanowisko Autora dysertacji doktorskiej nie jest zbyt precyzyjne, skoro używa pojęć „ogłoszenie orzeczenia”, dalej „orzeczenie sędziego-komisarza jest czynnością jurysdykcyjną”, „czynność z zakresu ochrony prawnej”, „czynność procesowa sędziego-komisarza”.

Z punktu widzenia praktyki wybór tematu jest szczególnie doniosły. Przede wszystkim mając na uwadze częste przypadki upadłości w stosunkach handlowych oraz potrzebę jasnej i niebudzącej wątpliwości wykładni obowiązujących przepisów prawa upadłościowego, z uwagi na bardzo skąpe orzecznictwo sądowe w tej materii.

Temat pracy jest ważny ze względów społeczno-gospodarczych, gdyż ma na celu określenie skutków prawnych listy wierzytelności po uprzednim jej scharakteryzowaniu i ocenie prawnej, co ma istotne znaczenie dla właściwego przebiegu postępowania upadłościowego, a w konsekwencji zapewnieniu i osiągnięciu podstawowego skutku tego postępowania w postaci zaspokojenia wierzycieli.

II.

Od strony warsztatowej praca zasługuje na uznanie. Autor umiejętnie wykorzystuje obszerną literaturę z zakresu prawa prywatnego, materiał normatywny i dostępne orzecznictwo sądowe. Piśmiennictwo to w całości zostało wykorzystane, natomiast dorobek doktryny niemieckojęzycznej i uwagi dotyczące rozwiązań niemieckich i austriackich mają marginalne znaczenie dla tematu rozprawy (s. 233-236). Strona formalna rozprawy jest wzorowa. Zebrane materiały Autor wykorzystał znakomicie pod względem metodologicznym. Posiada on w wysokim stopniu

umiejętności prawidłowego „wychwytywania” problemów zwłaszcza spornych lub wątpliwych oraz umiejętność systematyzowania prezentowanych w nauce stanowisk. Autor dokonuje analizy dotychczasowego dorobku doktryny prawa prywatnego pod kątem wykorzystania go przy rozwiązywaniu kwestii szczegółowych, pojawiających się na gruncie stosowania prawa upadłościowego. Potrafi on jednocześnie oddzielić sprawy ważne od marginesowych, peryferyjnych dla rozważanych zagadnień. Pozwalało mu to na skoncentrowanie się na kwestiach mających najważniejsze znaczenie dla danej instytucji prawnej. Na podkreślenie zasługuje bardzo poprawny styl, jasność wywodów i zwięzły język.

III.

Jeżeli chodzi o metody badawcze i uwagi prawnooporównawcze to zostały one zdeterminowane przez przedmiot badań. Recenzowana praca doktorska posługuje się zasadniczo metodą dogmatyczną, sprowadzającą się do analizy wybranych przepisów prawa upadłościowego, Kodeksu cywilnego i innych przepisów prawa materialnego i procesowego. Metoda prawnooporównawcza ma marginalne znaczenie, biorąc pod uwagę zakres przedmiotowy uwag dotyczących rozwiązań niemieckich i austriackich (s. 233-236). Należy zaznaczyć, że poza wszelką wątpliwością pozostaje stwierdzenie, że Autor znakomicie stosuje metodę dogmatyczną i analizę językową. Wykazuje się po pierwsze umiejętnością dostrzegania istotnych problemów prawnych i po drugie prowadzeniem analizy tekstu prawnego przy stosowaniu metody wykładni językowej, systemowej i funkcjonalnej. Wywody Autora są pogłębione, nie mają charakteru tylko opisowego, są przemyślane, konsekwentne i w znacznej części przekonujące.

IV.

Konstrukcja rozprawy jest zasadniczo poprawna i bardzo przejrzysta dla czytelnika, mimo że dotyczy skomplikowanych i mało opracowanych regulacji prawa upadłościowego. Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów merytorycznych oraz wprowadzenia i zakończenia będącego rekapitulacją najważniejszych wniosków, uwag, propozycji zmian bądź postulatów, różnego rodzaju przemyśleń czy stwierdzeń przedstawionych odnośnie badanych instytucji prawa upadłościowego i ich odniesienia

do prawa zobowiązań. W recenzji zrezygnowano z przedstawienia treści i przeglądu poszczególnych rozdziałów pracy, gdyż po pierwsze zostało to już omówione w pkt. I tej recenzji, a po drugie Autor zamieścił na wstępie krótki zarys treści poszczególnych rozdziałów (s. 15-16). Podkreślić trzeba znaczenie wstępu do tej dysertacji określającego przedmiot badań, cele i założenia badawcze, metody badawcze i uwagi prawnoporównawcze oraz kwestie redakcyjne i terminologiczne. Te ostatnie mają znaczenie dla zapewnienia precyzji i komunikatywności treści i pojęć prawa upadłościowego z ich odpowiednikami w prawie prywatnym i w piśmiennictwie. Stąd kwestie terminologiczne są istotne dla zrozumienia i oceny instytucji prawa upadłościowego

V.

Oceniana rozprawa doktorska, mimo swych niewątpliwych walorów zawiera rozwiązania i uwagi, które mogą budzić wątpliwości, czy być uznane za dyskusyjne. Nie rzutują one jednak na ogólną ocenę recenzowanej pracy. Przykładowo można wskazać następujące.

V.1.

Zasadniczo podzielam koncepcję Autora, że na poszczególnych etapach sporządzania listy wierzytelności ulega ona istotnym przekształceniom, które w konsekwencji rzutują na jej charakter prawny na danym etapie jej zgłoszenia i ustalenia (s. 265-267; s. 280-281; s. 310-311). Zgodzić należy się z Autorem, że jeżeli chodzi o etap sporządzania przez syndyka listy wierzytelności, gdy w stosunku do każdej zgłoszonej wierzytelności podejmuje on decyzję o uznaniu bądź odmowie uznania na liści, to sporządzona przez syndyka lista wierzytelności jest czynnością procesową o charakterze decyzyjnym i merytorycznym, która nie posiada charakteru orzeczenia sądowego, ponieważ syndyk nie ma kompetencji orzeczniczych. Natomiast kwestia oceny prawnej prezentowanej przez Autora, gdy chodzi o charakter prawny listy wierzytelności po przekazaniu jej sędziemu-komisarzowi budzi wątpliwości. Autor podnosząc zastrzeżenia do poglądu prof. A. Jakubeckiego (s. 266-267 i s. 329 oraz powołana tam literatura – przypis 800. i 802.), że lista wierzytelności ma charakter orzeczenia sądowego, „szczególnej czynności decyzyjnej”, wywierającej skutki

orzeczenia pisze jednocześnie (s. 280 – 281; s. 311 – 312), że „z chwilą umieszczenia przez sędziego-komisarza listy wierzytelności w Rejestrze mamy do czynienia z orzeczeniem sędziego-komisarza. Upublicznienie listy przez zamieszczenie jej treści w Rejestrze można uznać za swoiste „ogłoszenie orzeczenia”. Orzeczenie to jest zaskarżalne, przez wniesienie sprzeciwu od listy wierzytelności.” Dalej Autor pisze, że orzeczenie sędziego-komisarza jest czynnością jurysdykcyjną, inną niż wymiar sprawiedliwości czynnością z zakresu ochrony prawnej (art. 154 pr. up.). W rozdziale IV. rozprawy, pkt. 4.4. str. 261 pisze się „o liście wierzytelności jako czynności procesowej sędziego komisarza”. Całe te wywody, o czym już nadmieniono są mało precyzyjne, występują rozbieżności pojęć, takie jak: orzeczenie sędziego-komisarza, czynność jurysdykcyjna, czynność procesowa, czynność ochrony prawnej. Należałoby *stricte iuris* wskazać na kwalifikację prawną listy wierzytelności choćby od strony negatywnej, wywody uporządkować, aby stanowiły jeden ciąg logiczny i merytoryczny. W obecnym stanie (str. 261 i n.) takie ujęcie budzi zastrzeżenia.

V.2.

Przedstawienie bardzo krótkich uwag odnoszących się do prawa niemieckiego i austriackiego, z punktu widzenia prawoporównawczego jest mało przydatne, biorąc *a priori* pod uwagę, że modelowo przedstawione rozwiązania prawne opierają się na wyraźnym, ustawowym rozgraniczeniu kompetencji syndyka i organu orzekającego (sądu) i trudno tutaj doszukiwać się analogii z rozwiązaniami w kwestii zgłaszania i ustalania listy wierzytelności w naszym ustawodawstwie upadłościowym (s. 233-236).

VI.

Lektura opiniowanej pracy doktorskiej prowadzi do stwierdzenia, że jej Autor w sposób wnikliwy i sumienny rozwiązał kompleks zagadnień cywilnoprawnych (materialnoprawnych i procesowych) pozostających w związku z problematyką sporządzania i oceny prawnej listy wierzytelności w postępowaniu upadłościowym oraz wniósł cenny wkład do dorobku nauki prawa prywatnego.

Ogólnie oceniam rozprawę doktorską mgr Wojciecha Antoniego Piłata wysoko, jako pracę oryginalną, wartościową i merytorycznie stanowiącą w pełni samodzielne rozwiązanie o istotnym znaczeniu zarówno teoretycznym, jak i praktycznym. Rozprawa

doktorska mgr Wojciecha Antoniego Piłata w pełni odpowiada wymogom określonym w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r., Nr 65, poz. 595, tekst jednolity – Dz. U. z 2014 r., poz. 1852 ze zm.) i może stanowić podstawę dalszego przewodu doktorskiego.

Prof. zw. dr hab. Janusz A. Strzypka

